Ч. 49. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Львів, неділя 14. грудня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.
Телеф. Редакції: 29-41.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ҐАЗЕТА

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.
Телеф. Друкарні: 29-26.

Нове завдання.

Ще довго наші люде матимуть про що говорити по недавніх виборах. Та й ґазети ще довго писалиб про те, як у нас відбувались вибори. На жаль не про все можна писати. Останнє число „Свободи“ сконфісковано за річи звязані з виборами, а з трьох дописів про вибори жаден не видержав цензури. Але проте, кажемо, вибори ще довго займатимуть нашу увагу, бо вони дали багато повчаючого й такого, за що можна посперечатись. Воно й треба, щоби наші люде добре зрозуміли останні вибори, бо це безумовно може дуже пригодитись у майбутньому. Але не забуваймо, що вибори виборами, а поза ними є безліч найріжніших справ, які своїм значінням не дуже то уступають виборам.

Життя не стоїть. Минуло „сьогодня“ зі своїми турботами, приходить „завтра“ з новими клопотами. А хто не хоче відставати, той не сміє за довго остановляти своєї уваги на одному, бо занедбає друге. Тільки що минули вибори, а час несе нам нове велике завдання, якого так само не можна нам занедбати, як і виборів. **Те завдання** в теперішний тяжкий час **тим дуже важне, що воно звязане з нашою кишенею, з нашим грошем.**

Від 15-го до 30-го грудня громадські ради ухвалюють бюджетові прелімінарі. Громадські уряди вже зложили ті прелімінарі; вже установили, скільки кожна громада має мати прибутків і скільки видатків, отже скільки грошей має стягнути зі своїх громадян та куди й на що має ті гроші видати. В минулому році писалося дуже багато про те, звідки громади беруть гроші й куди їх дівають. Говорили про це наші посли на вічах, збиралися для цього спеціяльні наради в самоуправних справах. Завдяки тому багатьом нашим громадам удалось заощадити багато громадського гроша, який остався в кишенях громадян, або пішов на наші народні цілі. Не сміємо цього занедбати й цього року.

Отже тепер громадські уряди прийдуть з бюджетовими прелімінарями на громадські ради, щоби ті їх ухвалили та щоби 1-го січня вислати їх на затвердження до повітових виділів. Ті прелімінарі мусіли бути виложеними в громадах до публичного перегляду, а кожний громадянин мав право робити свої письменні заміти, які саме тепер розглядалаб громадська рада. В цьому році напевно в багатьох громадах цього не допильновано й занедбано. В таких громадах падає тепер вся відповідальність за громадські бюджети на радних. Це вони мусять памятати, а декотрим не завадить ще пригадати їх обовязок.

Обстояти наше право у громадських бюджетах не є так легко. З минулого року знаємо, скільки труду, якої свідомости, якого знання свого права і якої витрівалости треба було, щоби оборонити своє становище. Але-ж багато наших громад показало тоді, як вони вміють постояти за свої справи, а останні вибори показали, що весь наш нарід в потребі сповнить і найтруднїше завдання. Не занедбуймо-ж і теперішнього завдання. Ми віримо, що у всіх наших радних є добра воля помогти і своїм громадам і народній справі. Хай-же до тієї доброї волі кожний озброїться ще знанням свого права й обовязку! Хай кожний негайно купить собі книжку б. посла Целевича: „Громадська самоуправа“, яку в минулому році видано спеціяльно для того, щоби наші громадяни знали і вміли боронити свої права по громадах.

Не занедбайте справи громадських бюджетів, бо це є справа нашого добра, наших грошей: чи останутся вони в кишенях наших громадян або підуть на корисні для громади й народу цілі, чи підуть на такі потреби й цілі, без яких громада може обійтися.

„Просвіта“.

Де нам ще до таких культурних народів, як німці, французи, анґлійці!... То правда — багато нам до них бракує. Але завдаймо собі таке питання: як би ми виглядали тепер як нарід, колиб через 62 роки не працювало в нас Т-во „Просвіта“? І так ще й тепер є такі баламути, що нас рахують то віднoгою московського, то польського народу, а тоді й не згадувалиб про нас.

Тепер декому часом здається, що „Просвіта“ не така важна, важніща, мовляв, кооператива чи сільсько-господарське товариство. Але-ж, де взялись би у нас кооперативи, де взялись би сільсько-господарські товариства, де взялись би всі наші народні надбання, колиб не було в нас праці „Просвіти“, колиб у нашу хату не заглянуло світло освіти, знання, свідомости! „Просвіта“ поклала тверді підстави для нашого розвитку й для розбудови нашого народнього життя. „Просвіта“ й дальше промощує наш шлях вперед. Нігде не встоїться нічого громадського, де не підготовить ґрунту праця, яка є завданням „Просвіти“. Де немає свідомости, там неможлива ні кооперативна, ні сільсько-господарська, ні ніяка інша громадянська праця.

Були ріжні хвилі в існуванні нашої „Просвіти“ — і добрі і злі і найгірші. Але не було нічого найгіршого, щоби воно спинило хоч на час працю „Просвіти“. Серед тьми і бур і громів ми завсігди бачили перед собою запалену похідню „Просвіти“, яка показувала нам дорогу. І хоч часом доводилось нам блудити, ми все повертали на правильну дорогу і щораз певніще йшли вперед звязані пробудженою у нас свідомістю.

Кожного року в місяці грудні ми славимо той день, в якому прийшла на світ наша „Просвіта“. По містах і селах влаштовуємо свята, на яких пригадуємо народові, хто вивів нас з неволі тьми. Свідомі великої праці, яку вже зробила „Просвіта“ і яка ще стоїть перед нею, складаємо їй дар від себе, щоби полекшити її тяжку працю. Сповнимо це й цього тяжкого року.

Не забуваймо лиш одного: „Просвіта“ — це не є лише те товариство, що міститься у Львові. Це всі наші читальні і філії „Просвіти“ разом із тим центральним Т-вом, що є у Львові. Отже віддаймо Матірному Т-ву центральному, що йому належить і ради нього та його завдань і для добра народу близше заопікуймося нашими читальнями та філіями. Відновім і збільшім у них працю, бо вони є тими, що передають нам безпосередньо те добро, яке від „Просвіти“ пливе в народ!

Вісти з „Рідної Школи“.

Загальний Зїзд „Рідної Школи“ відбудеться у Львові в перших днях лютого 1931 (правдоподібно 2-го лютого — латинське свято).

Повідомляючи про це, взиваємо всі Кружки „Рідної Школи“ й Повітові Союзи Кружків відбути свої статутові Загальні Збори й вибрати на них відповідне число відпоручників на Загальний Зїзд (по одному на 50 членів даного Кружка).

Для таких зборів треба безумовно використати догідний час грудень 1930 і січень 1931.

Програму й блищі дані подасться у свій час. **Головна Управа „Рідної Школи“.**

З Української Парляментарної Репрезентації.

При сенатських виборах 23. м. м. вибрані сенаторами отсі українці: а) із львівського воєвідства: 1) інж. **Юліян Павликовський, 2) Олена Кисілевська,** (оба мандати з УНДО); б) із станиславівського воєвідства: 3) **Михайло Галущинський** (УНДО), заст. д-р **Ів. Макух** і в) з тернопільського воєвідства: 4) д-р **Антін Горбачевський** (УНДО).

В нововибраній українській парляментарній репрезентації зайшли дальше такі особисті зміни. Тому, що д-р Дмитро Левицький не міг надіслати з вязниці до ґенерального виборчого комісаря заяви, з якої листи — державної чи окружної — зрікається мандату, признано йому мандат з **окружної листи** (Львів-повіт). Таким робом з державної листи отримує мандат черговий кандидат п. **Сергій Хруцький,** котрий однак вибраний уже послом з тернопільської округи. З якої листи пос. Хруцький затримає мандат, ще не відомо. Коли би зрікся з листи окружної, увійшов би до сойму б. пос. д-р **Дмитро Ладика** (соц.-рад.), колиж затримав би мандат з округи, війшов би до сойму гол. ред. „Діла“ **Василь Мудрий.**

Б. віцемаршал сенату Михайло Галущинський затримав мандат до сойму, зрікаючися сенатського. Зате б. сен. д-р **Іван Макух** зрікся посольського мандату і входить знову до сенату. Замісць д-ра І. Макуха послом стає **Юра Чукур,** господар з Ковалівки пов. Коломия, (УНДО).

За вязничними мурами.

Вязниці у Сх. Галичині все ще переповнені політичними вязнями української народности, арештованими в останніх місяцях. Багато з них буде відповідати перед судом за провини, які мають виказати судові розправи.

У Львові сидять у слідчій вязниці: пос. д-р Дмитро Левицький, пос. д-р Л. Макарушка, головний редактор „Діла“ В. Мудрий і адв. д-р Олександер Марітчак — всі в справі президії УНДО. Крім того у львівській слідчій вязниці перебувають бувші посли, перевезені з Берестя: Волод. Целевич, Дм. Паліїв, Ів. Ліщинський, Ол. Вислоцький і д-р Ол. Когут. Окремо сидить посол Волод. Кохан, якому суд відкинув просьбу випустити його на волю за кавцією.

В Бережанах сидить посол Ст. Кузик, в Золочеві б. посол о. д-р Пеліх, в Тернополі посол Ол. Яворський. Крім того в Чорткові сидять ще б. пос. о. прапат Л. Куницький, б. сенатор В. Бараник і б. пос. Ів. Заваликут. В Самборі сидять: б. пос. д-р Іван Блажкевич і б. сен. о. Юл. Татомир, яким виготовлено вже акт обвинувачення і розправа має відбутися дня 17. і 18. ц. м. в Самборі.

Адв. д-р Волод. Бемко і б. пос. д-р Мих. Західний вивезені з Бережан до Вронок, де ще досі находяться.

Випускають на волю.

Дня 5. ц. м. випущено на волю з бережанської вязниці посла Олексу Яворського, а 7. ц. м. посла Степана Кузика.

З Чорткова повідомляють, що тамошній слідчий суддя рішив випустити увязнених б. послів о. пралата Л. Куницького за кавцією 3.000 зл., б. посла Івана Заваликута за кавцією 2.000 зл. а б. сенат. Василя Браника і Миколу Кузьмина без кавції. Проти цеї постанови слідчого судді зголосив тамошній прокуратор відклик, який буде поладнаний пізніше.

До Румунії не допускають українських часописів. Український щоденник „Час“, що виходить у Чернівцях на Буковині, яка тепер належить до Румунії, повідомляє, що румунська влада не допускає до Румунії ніяких українських часописів. Навіть „Час“, який мав спеціяльний дозвіл на укр. часописи з Галичини, тепер їх не дістає.

Вчімся з досвіду.

Ніяка наука не зрівняється з досвідом, якого зазнає сама людина. Хоч би сто разів повчалось дитину, що на дерево лізти небезпечно, бо можна впасти, то це не переконає її так, як те, коли вона справді один раз впаде й потовчеться. Погано, коли хтось не їме віри науці, але ще гірше, коли хто забуває і власний досвід. А до таких, що забувають тяжкий досвід, належимо якраз ми українці. Колиб ми не забували науки з наших тяжких досвідів, яких ми мали безліч у нашій історії, то тепер напевно не довелось би нам так бідувати, як бідуємо.

Було в нас ріжних досвідів багато, але й тепер що день то прибуває нам нових досвідів. От хоч би останні вибори. Колиб можна було, та колиб розібрати докладно все, що нам принесли ті вибори, то цеж булаб ціла купа досвідів, як одні річи треба, а інших не треба робити. Але хоч і не все можна писати, зате все нашим людям добре відоме. І справді ми багато скористаємо в майбутньому, коли добре собі затямимо науку досвіду з тих виборів.

Але є одна загальна наука з того досвіду, з виборів, про яку ми вже писали, а саме, що в майбутньому, коли ми не хочемо, щоби нас заскакували подібні вибори, то мусимо подбати про як найсильнішу свою організацію. Дуже добре знаємо, що навіть той вислід виборів, який маємо, завдячуємо лише тій організації, яка в нас була досі. Коли би у нас не було ніякої організації, так як на Поліссю, то й вислід виборів був би ще гірший, т. є. такий самий як на Поліссю чи Волині, де всі мандати забрала одинка.

Для боротьби за свої народні права нарід організується в політичних партіях. Досі більшість тягару цеї боротьби двигало на собі Українське Національно-Демократичне Обєднання. Несло цей великий і заразом почесний тягар з гідністю і з посвятою. Мусить нести цей тягар і дальше та не вгнеться під ним, бо заслужило собі повне довіря народу, який тепер ще більше й тісніше буде гуртуватись в Обєднанні.

Поки що бачимо, що в нашій тяжкій праці немає полекші, а що день то та праця стає тяжкою. Маємо щораз більші труднощі й перешкоди в праці. Але-ж, коли ми знаємо, що наша праця не сміє припинитись, а мусить ще й розвиватись, то ті труднощі й перешкоди не повинні нас ні лякати ні спиновати. Навпаки, вони мусять побуджувати нас до тим більшого завзяття. Це мусить гартувати наших старих робітників і зєднувати нових. І в тому напрямі мусять працювати наші повітові й громадські організації.

Тепер звернемо увагу на одну з найважніших справ в організації. Такою справою є преса: книжки, брошури, ґазети. Наша орґанізація дуже багато терпіла тому, що не мала змоги видавати повчаючих книжок і брошур, які необхідні про розбудові організації. Брак такої літератури був причиною того, що часто люде одних думок і переконань себе не розуміли, а з того виходили ріжні непорозуміння. Мало того — ми не могли як слід розбудувати свого органу, своєї ґазети „Свободи“, бо бракувало на це засобів. Навіть справу свого органу у нас якось легковажилось. Коли-ж ми свіжо переконалися про потребу сильної орґанізації, то тепер мусимо звернути свою пильну увагу на те, що поширює, звязує, скріплює і розбудовує орґанізацію — отже на організаційну літературу і пресу.

Це не є легка справа. Особливо в цей час, коли наш нарід переживає гостру господарську кризу. Але це знов-же не є неможливе. Знаємо, скільки користи може принести навіть лише одна книжка, як от хоч би „Громадська Самоуправа“. Отже, коли ми завізьмемось на це, що мусимо видавати такі книжки, хоч би пару на один рік, то це зробиться: А вже удержання свого партійного органу, то не є нічого страшного і лише трохи доброї волі, а він може перевищити всі інші ґазети на наших землях. І це ми мусимо зробити в першу чергу.

——о——

До українського жіноцтва.

З усіх сторін краю приходять звідомлення про поставу українського населення при виборах дня 16. і 23. листопада ц. р. Ці звідомлення стверджують однозгідно, що українське жіноцтво йшло лавою до виборів і віддавало свої голоси на рідну листу ч. 11.

Коли взяти під увагу незвичайно важкі умовини, серед яких відбувались останні вибори, то слід признати, що масова участь українського жіноцтва у виборах свідчить про його великий патріотизм та високий рівень громадянської зрілости. Українські жіночі маси дали доказ своєї живучости, незломности та громадянської відваги, яка часто межувала з геройзмом. Не зважаючи на удари долі, на всі переживання останніх місяців, українська жінка не далася залякати і виборчою карткою дала сусідам і широкому світові відповідь, гідну Української Громадянки. Своєю масовою участю у виборах українське жіноцтво одобрило також ідею Українського Виборчого Бльоку, ідею обєднання всіх національних сил в боротьбі за політичні права Нації.

З радощами і подивом глядимо на цей прояв небуденної національної тугости українського жіноцтва. Ми вміємо оцінити вартість голосів, відданих на власне національне представництво у таких виїмкових умовинах, без огляду на число признаних нам мандатів. Ми не завелися на українському жіноцтві, воно здало ще раз іспит зрілости.

Вважаємо своїм обовязком і потребою серця висловити Українському Жіноцтву своє признання і горячу подяку. Зокрема дякуємо всім своїм ближчим і дальшим співробітницям, всім Громадянкам, які з подивугідною відвагою і готовістю до жертв брали участь у підготові виборів.

ЗА УКРАЇНСЬКИЙ КРАЄВИЙ ЖІНОЧИЙ ВИБОРЧИЙ КОМІТЕТ:

Мілена Рудницька вр., голова. **Олена Шепарович** вр., секретарка.

Новий польський уряд.

Марш. Пілсудський уступив зі своїм урядом. Новий уряд сформував полк. Славек, голова клюбу одинки. В новому уряді зайшли зміни не великі, але дуже важні, а головно цікаві. Помимо чуток, що марш. Пілсудський зовсім відійде на якийсь час від політики і виїде на відпочинок закордон, він остався міністром військових справ і дальше буде головною пружиною в уряді. Остався мін. внутрішніх справ ген. Складковський і загр. справ мін. Залеський, остали на своїх місцях і інші, деякі б. міністри обняли тепер інші міністерства, а вийшли до кабінету і деякі нові міністри.

Дуже цікава заміна вийшла в міністерстві промислу й торговлі. Дотеперішний міністер інж. Квятковський, людина фахова і з практикою, відійшов, а його місце заняв б. мін. праці Пристор, людина в промислі й торговлі зовсім не фахова. Таку заміну в час промислово-торговельної кризи вважають що найменше дивною. — Міністерство рільних реформ також перейшло з фахових рук б. міністра Станевича, який зовсім відпав, у руки нефахові нового мін. Козловського. Кажуть, що іменовання проф. Козловського міністром рільних реформ є рівнозначне з ліквідацією того міністерства. В колах наших послів кажуть, що з боку цього міністра можна очікувати особливо нам українцям прикрих несподіванок. — Негодування в польській опозиції викликало іменування міністром судівництва прокуратора Міхаловського, який керував справою берестейських вязнів. — А взагалі новий уряд називають урядом несподіванок. Ті несподіванки є вже в самому складі уряду, а якими несподіванками заскочить він громадянство, скоро побачимо.

Мужний виступ.

Найстаршого сенатора в Польщі Болеслава Лімановського відзначив польський уряд „хрестом незалежности“. Сенатор Лімановський не приняв тої відзнаки, а в листі до президента Мосціцкого заявив, що причиною його відмови є **вязнення народніх заступників у Берестю та спосіб переведення виборів.** „Серед таких обставин — каже Лімановський — не можу приняти „хреста незалежности“ з рук людей, що є при кермі держави.“

Лімановський має 96 літ і є відомий в історії польських визвольних рухів за російського царату.

Папський делеґат

приїздить до Сх. Галичини.

Польські ґазети повідомляють, що з Риму має приїхати до Східної Галичини папський делеґат, бо папа зацікавився останніми подіями в нашому краю. Покищо не знати, яку задачу мавби папський делеґат і чи його приїзд торкається українського духовенства чи може інших справ. У звязку з цим говорять про уступлення польського амбасадора при папськім уряді, ґр. Скшинського.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ СВІЙ ОРҐАН „СВОБОДУ“.

НА ПОЛІССІ.

Багатий край, убогі люде.

Про Полісся знаємо дещо хіба з книжок. Але навіть те знання є дуже скупе, бо мало хто з нас близше цікавився тією українською землею.

Колись знали ми дещо про Сибір, але ті величезні простори північної Азії наповняли нас якимсь таємним страхом. Сибір звязувалось завсігди з московською тюрмою і зі страшною каторгою. Мав це бути край засланців і каторжан, які покутували за свої гріхи перед царською владою. Щойно коли багато наших людей побувало на Сибірі в полоні, то Сибір набрав у нашій уяві іншого значіння. Тепер ми знаємо, що це багатющий край, де живуть люде багато краще як у Галичині. Те саме з Поліссям. Більшість наших людей думає, що Полісся — це край болот і багон і просто дивно, як там живуть люде. А там і справді люде живуть бідно, але не можна сказати, що Полісся — це бідний край. Коли їдете залізницею, що перебігає поліські піски, мочари, сіножаті й ліси, то мимоволі зроджується у вас думка: занедбана земля, сюдиб трохи культури, а як усе інакше тут виглядалоб.

При залізниці немає великих лісів. В більшости самі вербові й вільхові зарости, які скорще можна зачислити до неужитків. Але великі ліси на Поліссі ще не минулись. На це вказують тартаки і величезні склади дерева по стаціях. Це є то багацтво, з якого вже тепер держава черпає повними пригорщами. Ті багацтва ховаються і в багнах, але на них треба попрацювати.

Оповідає один селянин: Продавав у нас пан землю. Віддав по 9 долярів десятину. Поганенька земля, багно, але й 9 долярів не гроші. Наші не схотіли купувати. Кажуть — задармо дістанемо. Такого наговорили їм агітатори. А пан спровадив людей зза Берестя. Ті заплатили, ще й подякували. Спочатку помучилися трохи, а тепер господарюють, а працюватимуть, то й доробляться.

А та земля не хоче даремної праці. Вложену працю вона стократно винагороджує. Під більшими містами розложились багна, що здавалось, не буде куди міста розбудовувати. А тепер — порізали ті багна на „участки“ (парцелі), поперекопували їх ровами і дивись: хати ростуть, біля них городи, а в городах усячина, неначе на Поділлю.

Полісся — це великі простори землі. І це вже багацтво. Колись не стане тут болот і багон, а на їх місці будуть простягатись розлогі сіножати, які забезпечуватимуть добре життя багатьом людям. А поки що наші люде там бідують. Несвідомі, темні — не вміють собі радити зі своєю землею. До того більшість має тієї землі обмаль і часто голодує.

Вовки.

Майже кожна українська мати на селі лякає свою дитину, коли не хоче її вечером кудись пустити: не йди туди, бо там вова тебе зїсть!... Напевно неодна мати з роду не бачила тієї „вови“, але таки знає, що „вова“ моглаб дитинку зїсти. А на Поліссі тією „вовою“ не й но дітей лякають. Зайдіть там в яке село, от хоч би Любиковичі, та задумайте вечером повертати.

— Ні, скажуть вам: тепер ти не підеш...
— Чому?
— Як чому, а вовки!..
— Ну й що, що вовки?
— Що? А ти знаєш, що інколи сміливіший то й у білий день проходжується по селі... А як нападе тебе тічка в полі одного, то тоді що?

Те, що там живуть вовки, байка. Не лише на Поліссі вони живуть. Та й не тепер щойно вони там завелися. Були й за царських часів. Лише що тоді вони не робили людям такої шкоди. А вже жаден не осмілився забігти в село, бо тут йому й амінь. Бувало в люту зиму підходили до сіл, але й то розуміла звірина, що це було дуже ризиковне. У селян рушниці і коли що, то вовк і понюхав пороху.

Тепер не те. Вовк знає, що з кола не стрілиш і далеко ним не досягнеш. Тому й відважно йде по дядькову свинку, овечку, а то корівку чи коняку. За рік з одного села найменше кільканадцять штук стягнуть. А рушниць навіть смирним поліщукам не дозволяють тепер мати. Отож плодяться собі вовки та осмілюються, тягнуть людський дорібок, інколи й людину розшарпають, а зімою частенько пишуть ґазети, що сям то там пограничного сторожа загризуть.

Европейські робітники не видержалиб.

Щоби дібратися до Рад. Союзу, треба мати щастя. Ще більше щастя треба мати, щоби побачити там щось більше, як більшовицькі власти показують чужинцям. Коли кому вдасться дістатися до Рад. Союзу, то його дуже пильно стережуть і показують йому все те, що там зроблено спеціяльно на показ для чужинців. Решту вже доповнюють своїми інформаціями так, що такому гостеві може здаватися, що в Рад. Союзі справді рай.

Але між ріжними гістьми Рад. Союзу трапляються люде, які мають дуже бистре око і таки добачуть те, чого їм не показують і не хотіли би показати. Такі не захоплюються тим „раєм“.

Одним з гостей в Рад. Союзі був недавно провідник бельгійських соціялістів Вандервельд. Він повернув з подорожі до Рад. Союзу й оповів такі свої враження з тої подорожі:

„Положення СРСР зробило на мене дуже прикре враження. Я переконався, що більшовики не здібні організувати господарське життя та довели населення до нужди. Я переконаний, що европейський робітник не міг би видержати в радянських умовинах життя ані двох тижнів, не міг би помиритись з недостачою свободи та з нуждою“.

Але найкраще знають більшовицький рай самі більшовики і їхні ріжні дипльомати та висланники за кордон. Досі вже дуже багато їх відмовилось повертати до більшовиків, а оце ще один такий зробив те саме. Російський вчений, член Академії Наук Успенський, висланий радянською владою в наукових цілях до Америки, прислав до Москви письмо, в якому заявляє, що не може вернути до СРСР тому, що диктатура комуністів не дає можливости свобідно працювати в ділянці науки.

Коли вже й у ділянці науки не можна працювати, то в якій же ділянці можна працювати?

Недавно Рад. Союз закупив у Німеччині понад 30 тисяч свиней. Вартість цілого замовлення має виносити 5 міліонів німецьких марок. Отже хліборобська країна дійшла під більшовиками до того, що мусить спроваджувати з закордону свині. Як-же це переносити знов хліборобам? Европейські хлібороби напевне також не видержалиб такої господарки.

Незвичайний процес в Варшаві.

На днях скінчився у Варшаві процес за замордовання банкера Центнершвера. Оскаржених було 4 особи, які сиділи до суду 7 місяців у тюрмі. Коли почався процес, то від початку вага процесу відвернулася від факту замордовання і спинилася на тому, як велося вступне слідство в цій справі. Оскаржені і навіть деякі свідки зізнали, що при слідстві їх дуже бито і вони зізнавали під примусом. На цьому оперлася оборона і на цьому спинився також суд.

Зізнання оскаржених і свідків були дуже правдоподібними, і їх ще ствердила вязнична лікарка, яка оглядала одну оскаржену, ствердила в неї тяжке побиття і зложила була про це рапорт вязничній дирекції. До того оскаржені признались в слідстві, що зрабували 30 тисяч золотих, а жінка замордованого банкера зізнала, що зрабовано всього 10.000 зол. Ясно, що добровільно оскаржені не могли сказати, що зрабували більше, хочби навіть справді вони були виновниками.

По розправі суд увільнив усіх оскаржених і в вироку зазначив, що оскарженим не доказано вини, а їх признання в слідстві зложено під моральною пресією.

Цим процесом зацікавилась ціла Варшава а також урядові кола. Що уряд з цим зробить, наразі не відомо; кажуть, що в звязку з тим процесом зайдуть у слідчому уряді великі зміни. А тимчасом закінчений процес має бути початком двох інших процесів. Службовці слідчого уряду постановили заскаржити всіх 4-ох оскаржених за наклеп і образу чести, а оскаржені зі свого боку заскаржуть державний скарб, властиво міністерство внутрішних справ і мін. справедливости за відшкодовання з приводу зазнаної тілесної і моральної кривди. Є такий закон, який признає право доходити шкоди в разі безправного арешту і оскаржені зажадають відшкодовання в сумі 100.000 золотих. Ті два процеси заповідаються ще більш незвичайно, як тільки що скінчений процес за замордовання.

Новий удар.

Міністерство освіти відобрало українській приватній гімназії в Яворові під управою „Рідної Школи“ право прилюдности.

Після розвязання української державної гімназії в Тернополі і закриття українських приватних гімназій в Рогатині і Дрогобичі це новий удар на українське середне шкільництво. Українська гімназія в Яворові це наша найстарша приватна гімназія, ведена взірцево як рідко.

Припиняють еміґрацію до Америки.

Безробіття в Зединених Державах Північної Америки зростає з дня на день і щораз більші маси робучого народу остають без хліба. Щоби нужда не ширилася, представник еміґраційної комісії в американському парляменті Джонзом предложив проєкт закону, що припиняє всяку іміґрацію на пять літ.

„Нечиста сила“.

Дечко, 60-літній власник маєтку в Жукові в Конґресівці, повертав вечером з праці до дому. На самому порозі хати зробилося йому недобре і він упав мертвий. На місце випадку спроваджено фельчера і цей ствердив смерть. Через дві доби лежав небіщик у трумні, а на третю ніч нараз встав, узяв свічку і пішов до спальні до жінки. Розбуджена жінка перелякалася, наробила галасу і побігла до покою сина. Син зірвався з ліжка, вхопив сокиру і хотів зарубати „нечисту силу“. Бідний „небіщик“ ледви втік і побіг до сусідів. Там наробив ще більшого переполоху. Нарешті розбудилось ціле село і люде почали озброюватись у що попало, щоби таки вбити „нечисту силу“. „Небіщик“ через поля дібрався якось до поліції й оповів своє нещастя. Тоді до села вибрався сильний відділ поліції. Село за той час вже добре підготовилось на приняття „духа“ і треба було багато праці, щоби переконати людей, що Дечко не вмер, а попав був лише у мертвецький сон — летарґ. „Небіщика“ оглядали, обмацували, а коли переконалися, що він справді воскрес, взялися запивати таку чудасію.

По широкому світі.

ВЕЛИКИЙ МОСКОВСЬКИЙ ПРОЦЕС, який зарядила більшовицька влада проти членів т. зв. промислової партії, головно інжинірів, скінчився 7. ц. м. Закинули їм ділання на шкоду радянської держави, а саме, що хотіли повалити комуністичний лад і завести монархію, або демократичну републику. Мало це статися при помочи Франції та ріжних сусідних держав. Акт обвинувачення виступив дуже гостро проти деяких французьких політиків і військових старшин, послугуючись навіть документами. У відповідь на це французький уряд назвав ці документи фальшивими і заявив, що як радянська влада цих закидів не відкличе, то Франція зірве дипльоматичні зносини з більшовиками. Цікаве, що всі обвинувачені каялися в часі процесу й обіцювали вірно служити радянській владі, а один з них плакав як дитина. Нема сумніву, що все те вимущене, як це було на харківському процесі. Всеж таки присуд запав дуже гострий: пятьох обвинувачених засудили на смерть, а трьох на кари по 10 літ тюрми. Центральний виконуючий комітет замінив засудженим присуд смерти на кару по 10 літ тюрми.

ПОЛІТИЧНЕ ВБИВСТВО. Із Софії повідомляють, що там двох людей вбило вистрілами з револьвера провідника болгарської революційної партії Протаґорова, Наума Томалевського. Томалевський знав, що революційна організація македонців Михайлова видала на нього присуд смерти, і тому довший час не виходив нікуди з хати. Колиж раз відважився вийти на прохід до городу, в часі повороту до хати, вбили його на порозі. Вбийників арештовано.

МАСОВА СМЕРТЬ ВІД МРАКИ. Населення Бельгії занепокоєне дивною мракою, що залягла долину ріки Мези і ширить довкола смерть. До 48 годин в мраці задушилось 69 осіб а кількасот людей забрали до шпиталю. Згинуло також багато худоби. Лікарі кажуть, що в мраці є якісь трійливі ґази.

Що коштували вибори.

Міністерство внутрішних справ зажадало від всіх окружних виборчих комісій спису видатків, звязаних з переведенням виборів. Зачувати, що теперішні вибори коштували 2 і пів міліона зл. Є це державні видатки на урядовий виборчий апарат.

НОВИНКИ.

— На „Дар Просвіті“. З нагоди 62-ліття існування і праці Тов-а „Просвіта“ висилаємо з нинішнім числом нашого часопису складанки тогож Товариства для облегшення висилки громадянами жертв на „Дар Просвіті“. Роковини ці повинні стати для нас усіх хвилиною збірної нашої застанови й обнови по всіх наших читальнях, установах, родинах. В ці роковини докажім ділом, що всі ми вірні кличам „Просвіти“, що всі йдемо разом з Просвітою на зустріч „сонцю золотому“. Допоможім нашими спільними зусиллями і пожертвами розпалити в душах міліонів іскру жажди знання, науки, допоможім прискорити кращий завтрішній день! Збираймо між собою і пересилаймо пожертви на розбудову освітнього життя! Бо тільки спільним скріплюванням освітніх змагань засвідчимо нашу участь у цілости народнього життя!

— Припинення діяльности читальні і Луга. Зборівське староство припинило діяльність читальні „Просвіти“ і Т-ва „Луг“ в Розгадові. Староство закидує їм протидержавну діяльність.

— Відкриття книгарні „Рідної Школи“. Львівська поліція позволила дня 5 ц. м. відчинити книгарню „Рідної Школи“ у Львові (вул. Сикстуська ч. 20), яку замкнула перед двома місяцями.

— Посвячення будинку „Просвіти“. Дня 7. ц. м. відбулося у Львові на Богданівці урочисте посвячення будинку „Просвіти“. Крім читальні „Просвіти“ в будинку буде міститися кооператива „Зоря“.

— Розкопують стрілецькі могили. На жуківському полі (село Жуків, пов. Бережани), при битому шляху, який веде з Бережан до Золочева, пишалося пять гарно впорядкованих стрілецьких могил. Минулого місяця ті могилки невідома злочинна рука розрила і викинула з них кости стрільців. Зібрані кости похоронено на цвинтарі в Жукові.

— На захід! З Турчанщини перенесла шкільна влада знов 4 українські учительські сили на захід між поляків.

— Буде гостра зима. Німецькі вчені заповідають дуже гостру зиму. Судять про це по великих сніговіях у горах, а також по деяких обявах між звірятами. Прм. лісові кози поросли дуже великою і густою шерстю, а хомяки зарилися дуже глибоко в землю і поробили собі великі запаси на зиму.

— Спеціяльні воєнні літаки. Англійське міністерство летунства замовило 200 нових літаків. Половина з них мають бути „бомбовці“ для бомбардовання ворожих позицій і міст, а половина — одноособові панцирні боєві літаки з машиновим крісом. Ці боєві літаки мають літати зі скорістю 360 клм. на годину.

— Бунт вязнів вибухнув 2. ц. м. у вязниці окружного суду в Перемишлі. Вязні одної келії кинулися на дозорця, що приніс сніданок, стали його бити й кричати, а це було знаком до загального бунту. Кажуть, що були це самі комуністи, котрі зробили авантуру з нагоди розправи одного з їх товаришів. Збунтованих втихомирила огнева сторожа, заляўши арешти водою.

— Смертельна боротьба в повітрі. Одній жінці знудилось життя і вона хотіла з ним покінчити, але по новітньому. Всіла до особового літака і на висоті 800 метрів вискочила. На її нещастя замоталася в дроти, які підтримують крила літака, і повисла між небом і землею. Побачив це летун і з тяжким трудом витягнув її на літак. Вперта жінка вилила тоді бензину зі збірника і хотіла її підпалити. Летун не мав іншої ради, як лиш дав жінці поза уха, так що вона стратила притомність. Потім злетів на землю і тут вже повернули жінку до життя. Справді летун мусить мати не абиякі нерви, щоби радити собі з такими пасажирами.

— В країні доляра що 6 ий чоловік нуждарем. В Америці (Зединені Держави) нараховують 5 міліонів безробітних. Коли до того додрахувати родини безробітних, то там що 6-ий чоловік є на краю нужди.

— Темнота в Індіях. В Бенґалії зберігся денеде і досі звичай приносити богам у жертву живих дітей. Хоч влада довго бореться проти того дикого звичаю, на днях поліція в селі Татна в Бенґалії арештувала кількох фанатиків, які вбили 7-літного хлопця і спалили його в жертву Брамі.

— Смерть в ріці. Петро Дикало, господар з Дулїб, вертав з Рівного до дому і щоби скоротити собі дорогу, вїхав з кіньми та возом в ріку Горинь, де знайшов смерть. Віз і неживі коні добуто, а тіло Дикала поплило з водою.

— Розбійник з нужди. В лісі між Чайковичами і Підгірцями пов. Рудки убито лісничого Петра Шалкевича, якого ограблено. Поліція арештувала Теодора Кавальця з Підгорець, при котрім найшли 280 зл., годинник і ре-

вольвер. Ті річи були власністю убитого Шалкевича. Кавалець каже, що не мав з чого жити і тому пустився на розбій.

— **Розбишацтво в селі.** В селі Ремезівцях пов. Золочів господар Семко Леськів почув у ночі якийсь тупіт на своїм подвірю. Крізь вікно побачив кількох людей, що з мішками на плечах утікали попри його хату. Здогадуючись, що це злодії, Леськів вибіг з хати і пуситвся за ними в погоню, а тоді один стрілив з кріса і вбив Леськова на місци. Поліція арештувала двох людей з того села, що були вже карані за крадіж. Вони обікрали тої ночі сусіда Леськова і підчас утечі застрілили його.

— **Не вільно поліції бити.** Окружний суд в Катовицях засудив двох поліціянтів, Матушевського і Station Станошка на кару по 3 місяці вязниці за те, що биттям змушували арештованих, щоби призналися до вини.

— **Пожежі.** В Княжолуці пов. Долина згоріло 15 господарств. Вогонь спричинили діти, що бавилися сірниками. Шкоди є на 72 тисяч зол. — В Журавці коло Перемишля на фільварку Андрія Сапіги згоріли 4 стирти збіжа, 4 стирти соломи і молотільня. Пожежа повстала від іскри парової машини. — В Чорнім Потоці коло Надвірної хтось підпалив стирти війта Дмитра Шовгенюка.

— **Пригода румунського жандарма.** Румунський жандарм з Лунґан арештуючи селянина Василя Радула, побив його так сильно, що селянин помер. Жінка вбитого селянина подала цю справу до суду і жандарма-вбивника арештували. І цей злочинець, що катував свою жертву на смерть, сам так злякався кари, що підчас слідства у Яссах вхопив кріс і застрілився

— **Останні конфіскати.** У попередньому числі „Свободи“ сконфісковано: 1) виборчі дописи з Дубна, Турки й Новосілки бучацького повіту, 2) невеликий передрук з орґану П. П. С. „Роботнік“ про Безпартійний Бльок, 3) виборчі звідомлення з деяких сіл Калущини і передрук двох виборчих звідомлень з польського часопису „Пяст“ і 4) маленький уступ з „Виборчих вислідів“, передрукований з „Діла“, який був там сконфіскований, але суд тої конфіскати не затвердив і „Діло“ помістило його вдруге.

—o—

Важне для незабезпечених інвалідів.

Багато інвалідів з великої війни не зголосилося впору до відповідних властей і через це стратили право на інвалідську ренту. В минулому році вийшов закон, яким дозволено таким інвалідам зголошуватися в ціли одержання інвал. забезпечення **до 31. грудня 1930** р. До того часу всі інваліди з великої війни — з австрійського, російського чи німецького війська, і інваліди польського війська, а також їх шлюбні і нешлюбні діти, вдова і родичі, які остали по інвалідах, а для яких убитий чи померший інвалід був одиноким кормильцем, повинні зголосити свої претенсії до староства, П. К. У., або до інвалідського референту на тому терені, де інвалід мешкає. Хто до 31. грудня ц. р. не зголосить своєї претенсії, той тратить раз на завсігди право до якогонебудь інвалідського забезпечення.

Той з рідні по інвалідові, хто є здатний до праці або має якесь забезпечення, не може рахувати на поінвалідську ренту.

До зголошення потрібні ріжні документи, які стверджувалиб, що інвалід став ним дійсно на війні. Але, колиб хто навіть не мав тих документів, то хай внесе зголошення, щоби не стратити речинця. Документи можна доставити вже пізніще, або в подані треба в такому випадку просити, щоби власти вишукали потрібні документи; треба їм лише подати певні відомости, звідки можна дістати ті документи, прм. вказати шпиталь, де інвалід лікувався, або подати двох наочних свідків поранення або лікування в шпиталі і т. п.

Смішне.

* * *

Мала дівчинка ніяк не хоче дати себе бабуні вмити.

— Будь чемною, — каже бабуня, — як я була такою як ти, то завсігди вмивалася.

На це відповідає дитина:

— Ну, і подивися, як ти тепер виглядаєш...

* * *

— Дивися, Микито, це мій перший зарібок — 10 золотих.

— Що ти кажеш, — як і коли ти заробив їх?

— Продав 50 порожних пляшок з горівки...

ОБІЖНИК

до Хв. Виділів Філій і Читалень Товариства „Просвіта“ в краю.

Перед нами місяць грудень, місяць обходів традиційних просвітніх свят в краю, які започатковують собою освітню працю в зимовій порі по наших читальнях. В попередніх роках започаткувало цю працю свято книжки. Цього року воно не могло відбутися з незалежних від нас причин. Відсвяткованню свята Просвіти не стоїть ніщо на перешкоді. Тому Виділи філій і читалень зволять приступити до належного підготовання свята і гідно його перевести. Програму уложити відповідно до місцевих відносин і сил. Використати подібні програми з попередніх років.

Внесене подання в справі прилюдної збірки до нині неполагоджене. Нам невідомо, чи і коли зізволить влада на таку збірку. Та це не має бути перешкодою в уладжуванні просвітніх свят, які повинні відбуватися в кожній закутині нашого краю, а вже обовязково по містах і місточках повинні свята прибрати величавий і торжественний характер.

Для кращого переведення свят вказане. порозумітися з представниками інших українських установ, вибрати святочний Комітет, обговорити і устійнити програму свята та перевести її в життя.

Зібрані датки з нагоди святочних імпрез надсилати до Т-ва „Просвіта“ у Львові, Ринок 10.

Зосібна громадянство повинно самочинно використати розіслані з часописами чеки, виповнити їх гідним його імени датком і переслати рівнож на просвітній фонд.

Треба мати і це на увазі, що влада може зізволити на переведення прилюдної збірки „Дару Просвіті“. Тому до часу одержання дозволу треба подбати про ідейних і свідомих збірщиків в кожній громаді, виготовити спис збірщиків, щоби можна було використати його зараз по одержанні дозволу влади.

Місяць грудень — це час виконання наших обовязків супроти Просвіти. І тут ніякі трудноші без огляду на їх зміст не повинні і не можуть здержувати нас в несенні помочі Просвіті, яка одинока зможе допомогти нам сягнути по нове краще життя.

Певно, що теперішне лихоліття тяжке і безпримірне... та воно повинно і мусить нас усіх ще сильніше затіснити і створити з нас одну велику культурну родину та скріпити наші сили до дальших безупинних змагань над вихованням себе. Бо сама свідомість ще не вистарчає.

Без нарікань і оправдувань змiцнюймо скоро і міцно фундамент народнього життя, Просвіту і її працю!

Клич: „Просвіта“ і „На поміч Просвіті“, нехай несеться з нагоди 62-ліття з уст до уст, від хати до хати, від найбіднішого до найбагатшого.

За Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ у Львові:

М. Галущинський, голова. **С. Маґаляс,** заст. секретаря.

З господарської практики.

Як дійти до добрих курей?

Плекання курей є дуже поплатне. Багато господарів за границею маєтки на тім поробило, хоч не мали спершу ні поля, ні грошей. Зате мали охоту до цеї праці і сяке-таке знання, яке бажали ще побільшити. Зачинали з малого, але робили дбайливо, розумної праці не шкодували, то й кури почали їм, як то кажуть, золоті яйця нести. Ось і штука! А в нас кури не ведуться, не виплачуються, хоч є кому і з чим коло них ходити. А чому? Бо кури в нас лихі а лихі таки через нас.

Добра курка є така, що несе багато яєць, на рік з 200 штук, а вже найменше 120—150. Мясо з неї також добре, вона гарно збудована, здорова і невибаглива. Такі менше-більше є ріжні породи расових курей, але й серед курей нерасових, селянських трапляються часом добрі кури, але через невідповідний догляд вони псуються а приплід зводиться ні на що.

Прикмети курей як і інших тварин є дідичні, значить, переходять на приплід і ще побільшуються. Від доброї курки і доброго когута курята повинні бути ще ліпші, але як одно з родичів лихе, то курята будуть ще гірші. Тому як хочемо дійти до добрих курей, мусимо насаджувати яйця тільки від найліпших курей у віці 2—3 літ і держати доброго, здорового, 1—3-літного когута, що походить від доброї несливої курки та є чужий нашим куркам. А щоби знати, котрі саме кури є найліпші, треба кожну курку поодиноко контролювати, як вона несеться та які від неї яйця, а все те записувати. Кури лихі треба випродувати або зарізати, а яєць від них ніколи не насаджувати, нехай „біда“ не множиться.

Розуміється, що опісля треба кури дбайливо і розумно виховувати, мати для них відповідні здорові курники й триматися точно всіх правил поступового плекання домашної птиці, а тоді певно за кілька поколінь поліпшимо свої кури, котрі будуть дійсно побільшувати наш достаток. Колиж отсі найважніші правила злегковажити, то всяка птиця, наша давня, чи придбана расова з кілька поколінь ні на що зведеться.

Р. Яців.

—o—

ДОПИСИ.

ВОЛОСІВ пов. НАДВІРНА. **Крадіж в кооперативі.** До кооперативи „Український Хлібороб“ у Волосові вломилися через дах злодії і забрали більшу скількість товарів вартости коло 700 зл., головно шкіри, мануфактури та солодощів. Повідомлена про це поліційна станиця вислала на місце постерункового. Управа кооперативи вказувала на людей, у котрих може бути укритий вкрадений товар, але постерунковий перевів ревізію у членів управи та крамаря, підозріваючи їх о крадіж, розуміється без успіху. В селі є велика польська кольонія. У одного поляка поліція перевела ревізію і знайшла укритий товар, але не з кооперативи, тільки деінде вкрадений. А випадок допоміг. Служниця місцевого польського священика, беручи зі стирти сіно, завважила сховані в ній міхи. Повідомлений про це священик повідомив поліцію, яка знайшла в його стодолі решту вкрадених у кооперативі товарів. Але властивих злодіїв ще не викрито.

Нові книжки і видання.

Андрій Чайковський: **Сонце заходить.** Історична повість з часів зруйнування Запорозької Січи. Львів, 1930. Накладом т-ва „Просвіта“. Сторін 205. — Невтомний автор дав нам нову повість з часів, коли заходило сонце славної козацької бувальщини. Після скасування гетьманщини Запорозька Січ і козацькі паланки довкола неї були останками давного незалежного українського життя, але останками, засудженими на загибіль. Бо уряд цариці Катерини II. рішив уже і з цим козацтвом покінчити, відбираючи земельні маєтки неслухняним козацьким старшинам та розкладаючи ордерами й облесними словами козацьку завзятість і характерність на Січи за останнього кошового Кальнишевського. Автор вивів цілий ряд подій з козацького життя на хуторах самарської паланки. Побіч збайдужілої маси козацтва, що дбає тільки про наживу, виступають ще давні справжні козацькі типи, що зриваються до останнього бою з московськими наїздниками, даючи зразки рідкої саможертви в обороні рідного краю. Але найбільші геройства не в силі вже стримати хижацької руки, що загарбала вільні козацькі паланки й зруйнувала Січ, якої боронити не було вже кому. Повість, як і всі видання А. Чайковського, читається легко, захоплюючи увагу богацтвом незвичайних подій і є цінним вкладом в історичну літературу, що має на меті виховання громадянства в кращій українській традиції.

Богдан Лепкий: ПІД ЯЛИНКУ, різдвяна збірка. Львів. 1930. Видання Т-ва „Просвіта“ ч. 766.

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10.